

АЛЕКСАНДЪР КАШЪМОВ

„НЕ СЕ ЧУВСТВАМ САМ В ТЕЖКИТЕ БИТКИ“

ТЕКСТ ТЕОДОРА НИКОЛОВА ФОТОГРАФИЯ ЛИЧЕН АРХИВ

Една от големите битки на адвокат Александър Кашъмов е правото на достъп до информация. Води я от 1997 година, откакто работи за неправителствената организация Програма Достъп до информация, на която в момента е изпълнителен директор. И въпреки многото блестящи победи битката продължава.

През лятото можете да видите адвокат Кашъмов да пие сутрешното си кафе на терасата в компанията на книга с антични текстове на старогръцки или латински. Когато има време, обича да започва деня си така, за да поддържа познанията си за древните езици, част от респектиращата му ерудираност. Международен експерт е в правото на достъп до информация, прозрачността на управлението, защитата на лични данни, свободата на изразяване. През последните 28 години работи като експерт към Програма Достъп до информация, Съвета на Европа, Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа и редица международни фондации. Консултира наши и чужди правителства, член е на Надзорния съвет (Advisory Council) на световния рейтинг на законите за достъп до информация. Приятел е с трите си вече пораснали деца, двама от които са юристи и му помагат в част от работата. „Важно е човек да намира на какво и на кого да се опира – казва адвокат Кашъмов, – като Едип, който накрая на живота си се поддържа на тояжката, сбъдвайки гатанката на Сфинкса и постигайки мъдростта.“

Преди правото сте завършили философия и Класическата гимназия. Коя е любимата ви римска сентенция?

Все повтарях пред децата си не толкова известната *Timeo danaos et dona ferentes* (Страхувам се от данайците и когато носят дарове). Разбира се, и *Via vita est* (Животът е път), както и *Non scholae sed vitae discimus* (Не за училището, за живота учим), защото е много важно ученето да ни помогне за справянето ни с реалните неща и с голямата битка между доброто и злото.

Първата сентенция, която споменахте, ме провокира да ви попитам подозрителен ли сте?

По природа съм доверчив, но вече съм придобил и предпазливостта на адвоката. Което понякога притъпява сетивата и чувствителността.

Влияе ли това на личните ви отношения?

Приятелите ми ме знаят като човек сърдечен, обичаш да разказва истории, да пее и да свири. Но мога и да прекрача границите, макар че се старая да не го

правя. Ако го направя – извинявам се. Две неща в отношенията с хората са много важни за мен – да не се сърдиш дълго и да се извиняваш.

Вие сте Адвокат на 2008 година. Кое е най-ценното качество за един добър адвокат?

Да погледнеш по-отгоре. Повечето адвокати имат изумителната способност да виждат детайла. Тя е важна. Но вторият много важен етап е да се отдалечиш – да видиш тези детайли през призмата на по-големи свят, на доброто и злото. Да опиташ личната битка да превърнеш в част от публичната битка за справедливост. И чрез овладяната реторика да представи цялата сложност на казуса като проста скица. Да дисциплинираш виждането си в рамките на черно-бялото, защото пъстротата има опасност да те отклони.

Доколко правото за достъп до информация е важно за нашето съвремие, на демократичните общества?

Първият такъв закон е приет през 1766 година в Швеция. Правото на достъп до информация се заражда

където администрацията започва да става бю-
рация, дори и в добрия смисъл на думата, доку-
ментацията набъбва и се появява естествена откъс-
ност на гражданите от процесите на управление,
които се случват по бюрата и в чекмеджетата на
чижките. Европейският съд по правата на чове-
кото е установил, че правото на достъп до информация
неразривно свързано със свободата на словото и
свободата в публични дебати. Това право е компенса-
ционен механизъм за сближаване между отдалечили-
те граждани и властимащите. Достъпът до общес-
твена информация, тоест достъпът до документите,
които произвеждат държавните институции, винаги
бъде актуален, защото без него няма как да има
добро управление, отчет на институциите, борба с
корупцията.

**Защо се случи за всичките тези години, откакто
е започнала Програмата Достъп до информация? Знаете
ли, че свършили и много международна работа.**

В 2002 година на една наша конференция – пър-
ва в света, посветена на съдебните дела за достъп
до информация, на която дойдоха колеги от всички
континенти, взехме решение 28 септември да стане
международен ден на правото да знам. През 2015 година
ЕСКО го призна за Международен ден на достъпа
до информация. През 2019 ООН също го призна. По-
късно сме на други държави да си пишат законите за
достъп до информация. Така че наистина имаме меж-
дународен принос.

**Колко у нас, сте спечелили над 700 дела, свързани с
правото за достъп до информация. Узряха ли и хора-
та в институциите за прозрачността?**

Много е развитието за тези повече от 25 години,
за които съществува Програмата. Ако през 90-те
години, когато правихме проучване на мнението на
различни обществени групи относно бъдещ закон за
достъп до информация, имаше доста скептично на-
строение в някои групи и хора, сред тях дори и журналисти,
за които никой няма съмнения. В първите години хората
искаха достъп до информация, за която днес на ни-
колко не би ми и хрумвало, че би могла да не е публич-
на – например за общински бюджети и за отчетите
за изпълнението им. Едно от първите ни дела беше
за един адвокат, който беше поискал достъп до
информацията на данъчната администрация, за което беше
отказан във вестника, че съществува, а данъчната ад-
министрация отказваше да го даде с обяснението, че
сържало уж лични данни. Днес дори Главна проку-
ратура не може много-много да се крие, колкото и да
си вратички. Минахме през години, когато съди-
ята изискаха да прочетат документи, определящи
държавна тайна, за да видят дали наистина има
държавна тайна в тях. Всичко това окуражи медиите
и неправителствените организации. Днес много ин-
ституции са подготвени да дават периодично дадена
информация, защото знаят, че ще им бъде изискана.
И все повече става дума за отворени цели бази
данни, за цели публични регистри.

Може ли да се поиска информация?

Абсолютно всеки, нашият закон е отворен в това от-

ношение. Включително и чужденци. Включително и
хора без гражданство. Светът днес е много свързан и
затова е много важно всеки без изключение да може
да поиска обществена информация.

**Доколко можем да сме сигурни в автентичността на
тази информация?**

Тъй като става дума за достъп до документи, доста
по-трудно е подобна информация да се подмени. Това
би било фалшификация, престъпление. Публичните
институции остават достоверен източник. Разбира
се, макар и рядко, има случаи и на невярна информа-
ция. През 2004 година човек от Екогласност подаде
заявление до Министерството на енергетиката за
достъп до информация относно решение за рестарт
на проекта „АЕЦ Белене“. Главният секретар на ми-
нистерството подробно отговори, че такова решение
не е вземано. Същото заявление обаче е било подадено
и до тогавашния Министерски съвет, който, вече
осъден по няколко публични дела, чистосърдечно
предостави копие от въпросното решение. Стана
ясно, че главният секретар е излъгал. Има случаи и
когато институциите се правят на неразбрани – иска
им се информация за едно нещо, те дават за друго
нещо. Така че битката продължава. Играта на котка и
мишка – също. Важното е да се качваме на по-висок
етаж.

**Много важна част от Програмата Достъп до информа-
ция е и работата ѝ като Консултативен център, под-
крепен от Фондация „Америка за България“...**

Много е важно, че имаме подкрепа, така че да поддър-
жим да даваме консултации на журналисти, неправ-
ителствени организации и граждани за това как
по-добре да използват Закона за достъп до общес-
твена информация. Консултираме също и самата
администрация. Правим обучения. Анализираме в
ежемесечния бюлетин и годишните доклади, казуси и
системни проблеми. Проучваме проактивното публи-
куване в интернет страниците на институциите. Сле-
дим законодателството – подкрепяме положителни и
спираме опасни инициативи. Във всичко това разчи-
таме на екипа от опитни и отдадени колеги, огромна
подкрепа съм получил от съпругата ми, насоки ми е
давала основателката и дългогодишен директор на
Програма Достъп до информация. Преди две години
се опитаха да въведат в закона изискване за правен
интерес, който да доказват заявителите. Успяхме да
убедим народните представители, че това не е добра
идея. Водим дело срещу партия „Възраждане“, коя-
то извади единните граждански номера на над 800
граждани, за да ги стигматизира като чуждестран-
ни шпиони. Правим всички тези неща, защото няма
нищо по-важно от това обществото да се състои от
будни граждани с широко отворени врати за граж-
данско участие в управлението. ■

ФОНДАЦИЯ
АМЕРИКА ЗА
БЪЛГАРИЯ

Рубриката „Истории с бъдеще“
се реализира с подкрепата на
Фондация „Америка за България“.